

Egy bátor népszerűsítő folyóirat

A *Darwin* cím önmaga imponáló mivoltában sem indokolná orvostörténeti ismertetését (ne feledjük, 1912 és 1919 között jelent meg félhavasokként), ha nem bővelkedne orvosi tárgyú és tudománytörténeti érdekességű cikkeiben, ha nem lennének olyan színvonalat garantáló illusztris szerzői, mint *W. Bölsche, Ehrlich, Wassermann, Bleuler*, avagy a honiak közül *Ferenczi Sándor, Péterfi Tibor* és főképp *Madzsar József*, hogy csak a legkiválóbbakkal érveljünk.

A szerkesztő *Fülöp Zsigmond* (1882—1948) ugyan végzettsége szerint nem volt orvos, de a szakirodalomban igencsak járatos. Ő írta az első magyarnyelvű örökléstantörténeti összefoglalót az 1900-as évek elején, később (1943) megjelent *A bölcsek köve* c. önálló vegytantörténeti műve, amelyben az iatrokémiát igen verzátusan ismerteti, lefordította *David Diezt: Az orvostudomány csodái* c., valamint *A. Forel* tanárnak a nemi élet kérdéseit tárgyaló könyvét, igazi szakmája azonban a kémia, ám semmi sem volt tőle idegen, ami — természet-tudományi. Elvégre *Bölsche* bevezetője szerint „a természetkutatásnak a diadalában élünk, amelyik új törvényt adott a kultúránknak”, s ez óhatatlanul a túlzott specializálódáshoz vezet. Ugyanakkor pont ezért meghirdeti a természettudományok humanizálását, ami stílusbeli megújodást jelenthet, mert egyesek máris „a stílus nyomorúságát az igazi céhbeliség jelének tekintik”. *Bölsche* kételyei aligha veszítettek azóta időszerűségükből.

A *Darwin* cím 1912-ben szinte kihívás volt nem is annyira a természettudományok (bár a tudósok közt sem volt mindenki darwinista), hanem a konzervatív kultúrpolitika ellen. Ám aki előítéletmentesen belelapozott, rögtön láthatta, szó sincs itt a „majomtól származunk” vulgarizmusáról. Van viszont a vérátömlesztés új korszakáról, *Carrel* érvarratairól. Továbbá *A rákgyógyítás problémáiról* (*van Troy* tollából), többek között rtg- és rádiumkezelésekről a sebészeti megoldásokon keresztül a *Wassermann*-féle eozinfesték befecskendezéséig. Ugyanis *Ehrlich* nagy felfedezésének lázában a burjánzó sejteket is valami vegyi anyaggal vélték elpusztíthatónak egyesek. Például *Wassermann* rákos egerek farki visszerébe juttatott szelén és eozin keveréket, s a ráksejtek állítólag szelektíve tönkrementek. Hogyne érdekelték volna akkor az embe-
reket ezek a hírek, hiszen a tizes évek medicinájában aligha volt két emlegettebb név mint *Wassermann* és *Ehrlich*, s kiktől remélhették volna inkább a „másik titkos betegség” sikeres gyógyítását? Sajnos, ami a luesznél sikerült, az a karcinómánál nem. Persze, itt nem a nagy tudósok csináltak a propagandát, nekik nem kellett cégér. Ám

„DARWIN“

NÉPSZERŰ TERMÉSZETTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

Dr. FÜLÖP ZSIGMOND

ELSŐ ÉS MÁSODIK ÉVFOLYAM

(1912. OKT. 1. — 1913. DEC. 31.)

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST

ami az egérnél bizonyos esetekben bevált, az csődöt mondott az embernél. *Ehrlich*nek az 1912. október 24-én Berlinben tartott beszédét a folyóirat alaposan, de népszerűsítve ismertette. Különösen azt a veszélyes útszakaszt, amely a laboratóriumtól a betegágyig vezet. A tudós felelősségét *Pasteur*, *Koch* értelmezésében.

A *mikroszkóp a törvényszéki orvostanban* c. sorozatot *Madzsar József dr.* írta. Például csak górcsővel sikerült kimutatni 500-as nagyításban egy boncolásnál a gyomorbennékből a gyufaszálkák szilánkjait. A következtetés: foszformérgezés, de öngyilkosságból, mert a foszfor jellegzetes szaga miatt titokban beadni nem lehet, így a vádlottat felmentették. Ismerteti az emberi és állati vér között a mikroszkopikus eltéréseket. Pszichiátriai cikkekben többször felbukkan *Freud* „sokat vitatott tana”, de az *A. L.* névjegyű szerző megtalálja benne bizonyos pszichoneurózisokhoz az alapot. A felsorolást folytathatnánk *Fibiger* „svábbogárelméletétől” a modern álomfejtésig, benne ismert-ismertett történelmi példákig egész kis enciklopédiát. Mit álmódott *Maupry* a francia forradalom alatt (*Marat* törvényszék elé állította), vagy mit *Nagy Sándor* Tyrus városának sikertelen ostroma előtt. *Aristandos* csillagász szerint a világhódító szatírt

látott álmában, a szatír szóból pedig kiolvasható a Tyrus. Tehát sikerülni fog. Úgy is történt. *Bleuler* a „tudattalan”-ról írt cikket, freudi magyarázatokkal. Az I—II. évfolyam egybekötött, hiszen 1912 októberében alapította a szerkesztő, így még békebeli évfolyam, az 1914-es azonban már háborús. A kiváló dermatológus *Havas Adolf* még *Az új hajbeültetési módszer* mikéntjéről ír (nincs új *Hippokratesz* égisze alatt!), *Bartók Imre* azonban már a háború okozta idegrendszeri megbetegedésekről. Nagyon érdekes *Dünkirchen a tudománytörténelemben* c. cikk. Az 1789-es Nagy Francia Forradalomban *Laplace* indítványára vezették be új mértekegységként a métert, a föld délkörének negyvenmilliomod részét. *Biot*, *Méchain*, *Delambre* és *Arago* végezték a templomtornyokból háromszögeléssel Dünkirchentől (Dunquerque) Barcelonáig. A műveletben mindenütt boszorkányosságra következtettek, ezért az előljáróság mindenütt akadályoztatta a néppel a munkát. Az egyedüli kivétel Dunquerque volt. Ott minden segítséget megadtak a kiváló francia fizikusoknak. A cikk írója 1914-ben még nem sejtette, hogyan „hálálják” meg ennek a városrodítménynek az egykori nagylelkűségét. Most is kivétel volt — a leromboltatásban. Védőoltások a világháborúban, elektromágnes a hadi sebészetben, a háborút kísérő járványok, fájdalomcsillapítás a sebészetben, merevgörcs stb. voltak a többi cikkek témái. 1915-ben azért még szépen-méltóan elbúcsúztatták *Herman Ottót*, majd *Ehrlichet*. Jutott némi hely orvostörténeti cikkeknek is. Például *A himlőoltás történetéből* (*Gáspár Lajos dr.*). *A Röntgen-sugarak 20 éves jubileuma* (*Mende Jenő*), *Darwin egy újabb elődje*, azaz *Spleer* bostoni tudós 1849-ben megjelent, könyve stb. *Péterfi Tibor* egyet. m. tanár kórházparancsnok cikket írt: *Mi történik egy járványkórházban?* címmel, *Bartók Imre* a beriberiről, a művétagokró, *Gáspár* a harctér higiéniajáról.

„Csönd van, mintha nem is rezzennénk / S rohanunk a forradalomba” — írta *Ady Endre* 1912-ben. Folyóiratunkból mire ez kiderülne, akkorra már meg is szűnik. A *Fülöp Zsigmond* által szerkesztett *Darwin* a magyar ismeretterjesztő folyóiratok történetének egyik rendhagyó esete. Nehéz történelmi, anyagi és szellemi légkörben képviselt valamit igen magas szinten. A korszerű tudományos népszerűsítést, állami támogatás nélkül. Sőt annak ellenére.

A röviden idézett cikkekből bizonyára kiteszik, hogy van némi köze az orvostörténethez.

Szállási Árpád dr.